

Adolphe Frank

LA CABALE, ou La philosophie religieuse des Juifs

© Librairie de la Hachette

Paris, 1892

* Cartea a fost publicată pentru prima dată în 1843.

Adolphe Franck

DOCTRINA CABALEI

Filosofia religioasă a evreilor

Traducere din limba franceză:

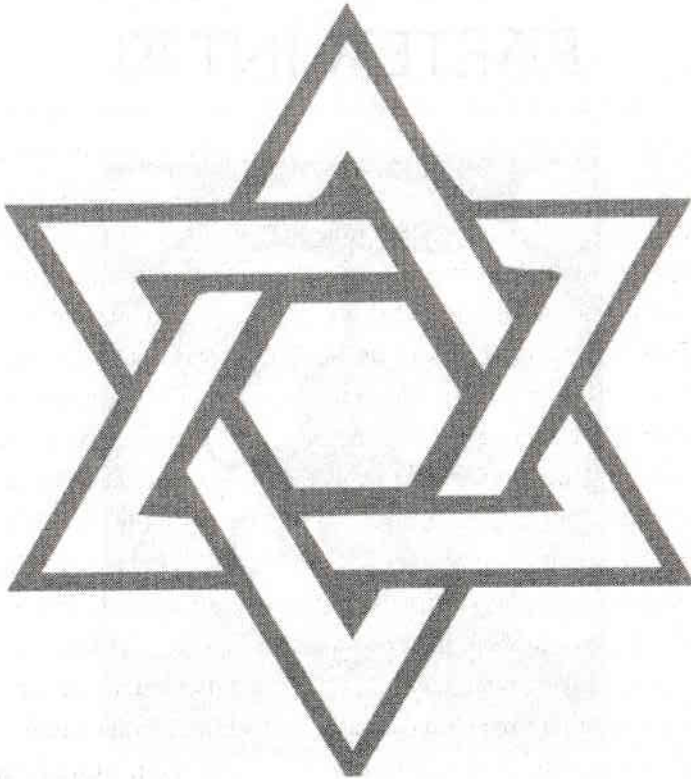
MONICA MEDELEANU & MARIANA BURUIANĂ

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Cuvânt-înainte	7
PARTEA ÎNTÂI	
CAPITOLUL I. Cabala și istoria ei	19
CAPITOLUL II. Sefer Yetzirah (Cartea Creației)	33
CAPITOLUL III. Zohar (Cartea Splendorii)	43
PARTEA A DOUA	
CAPITOLUL I. Doctrina cabalistică cuprinsă în Sefer Yetzirah	79
CAPITOLUL II. Zohar - Metoda alegorică a cabaliștilor	97
CAPITOLUL III. Despre natura lui Dumnezeu	101
CAPITOLUL IV. Concepția despre lume	133
CAPITOLUL V. Despre sufletul omenesc	145
PARTEA A TREIA	
Sistemele care prezintă unele asemănări cu Cabala	
CAPITOLUL I. Raportul Cabalei cu filosofia lui Platon	171
CAPITOLUL II. Raportul Cabalei cu Școala din Alexandria	179
CAPITOLUL III. Raportul Cabalei cu doctrina lui Philon	197
CAPITOLUL IV. Raportul Cabalei cu Creștinismul	227
CAPITOLUL V. Raportul Cabalei cu religia chaldeenilor și a perșilor	237
Bibliografie	263

CAPITOLUL I

CĂBĂLĂ ȘI ISTORIA EI

Adepii înflăcărați consideră Cabala o revelație divină, adusă pe pământ de îngeri, pentru a-l învăța pe primul om, în urma nesupunerii sale, mijloacele de a-și recuceri puritatea și fericirea inițiale¹. Alții și-au imaginat că legislatorul evreilor, după ce a primit știința Cabalei de la Dumnezeu în timpul celor patruzeci de zile petrecute pe muntele Sinai, a făcut-o cunoscută celor șaptezeci de bătrâni cu care el împărtășea darurile Sfântului Duh. Apoi a procedat în așa fel încât mesajul cabalistic să fie cunoscut din om în om, pe cale orală, până când Ezdra va primi porunca de a-l așterne în scris odată cu legea².

Dar, parcurgând cu riguroasă atenție cărțile Vechiului Testament, nu găsim niciun cuvânt care să facă aluzie la o învățatură secretă, la o doctrină profundă și pură, rezervată unui număr redus de aleși. Încă de la nașterea sa, și până la întoarcerea din captivitatea babiloniană, poporul evreu, ca de altfel toate națiunile tinere, nu cunoaște alți garanți ai adevărului cu excepția profetului, preotului și poetului. Mai mult, ultimul este confundat cu primul, în ciuda diferențelor dintre ei. Preotul se adresează văzului prin intermediul fastului din ceremonia religioasă; învățații predau religia sub formă de știință și substituie limbajului inspirat pe cel dogmatic. Teologii apar abia la începu-

¹ Vezi Reuchlin, *De Arte cabalistica*, fol. 9 și 10, ediția Haguenau.

² Pico della Mirandola, *Apolog.*, p.116 și următoarele, Opere, tom I.

Restul secolului al III-lea î. Ch. sub numele generic de „thanaimi”, care desemnează reprezentanții tradiției, adică pe cei capabili să explice tot ceea ce nu a fost clar exprimat în Scripturi.

Acești thanaimi sunt cei mai respectați dintre toți învățații Israelului; ei formează un lanț lung, a cărui ultimă verigă este Iuda cel Sfânt, cel care a creat Mischna și a dus mai departe cuvintele și învățăturile predecesorilor săi. Printre thanaimi se numără și creatorii prezumtivi ai celor mai vechi opere ale Cabalei: rabbi Akiba și Simon ben Iochai, împreună cu fiul și discipolii săi.

Imediat după moartea lui Iuda, spre sfârșitul secolului al II-lea d. Ch., apare o nouă generație de savanți, numiți „amoraïmi”. Aceștia au păstrat vie învățătura predecesorilor lor; mai mult, ei au făcut cunoscute toate acele enunțuri care nu fuseseră formulate în scris. Comentariile și noile obiceiuri, care nu au încetat să se înmulțească prodigios timp de mai mult de trei sute de ani, au fost reunite în cele din urmă sub numele de Gemara, care înseamnă tradiție.

În consecință, va trebui să căutăm în interiorul acestor două culegeri, păstrate în spirit religios și reunite sub numele generic de Talmud¹, concepțiile care au stat la baza sistemului cabalistic. Avem totuși nevoie de unele informații cu privire la originea lor și la perioada în care au fost scrise. În Mischna² se găsește un fragment foarte semnificativ:

Este recomandabil ca *Geneza* să se explice atunci când sunt cel puțin doi oameni de față. *Mercaba* sau *carul celest* poate fi explicată doar unui; măcar de ar exista un singur om care să o priceapă.

¹ Numele desemnează studiul sau știința prin excelență.

² Tratatul *Haguiga*.

Talmudul (*Haguiga*, 13a), prin cuvintele lui rabbi Hiya, adaugă: „Dar i se pot face cunoscute primele cuvinte ale capitolelor”.

În schimb, rabbi Zera se arată mai sever, spunând că nici măcar sumarele capitolelor nu ar trebui cunoscute decât de oameni renumiți pentru marea lor demnitate și prudență sau, într-o traducere literală, „de oameni a căror inimă este frământată”.

Fără îndoială, aici nu se pune problema textului Genezei și nici a textului lui Iezechiel, în care profetul povestește viziunea avută pe malurile râului Chebar. Pe vremea aceea, Scriptura era cunoscută de toată lumea; din timpuri imemorabile, cei care respectau scrupulos tradiția își făceau o datorie din a o citi în templu cel puțin o dată pe an. Moise însuși recomandă studierea neîncetată a legii; Ezdra, după întoarcerea din captivitatea babiloniană, o citește cu glas tare în fața întregului popor adunat.¹

De aceea ni se pare evident că textele pe care le-am citat nu exprimă refuzul de a oferi o explicație povestirii creației sau a viziunii lui Iezechiel. Ci este vorba de o interpretare sau, mai degrabă, de o doctrină cunoscută, dar predată în secret, de o știință consolidată atât în forma sa, cât și în principiile sale, din moment ce se spune că era împărțită în mai multe capitole, fiecare dintre acestea fiind precedat de un sumar. Or, viziunea lui Iezechiel nu prezintă nimic asemănător, ea fiind expusă pe parcursul unui singur capitol, cu siguranță primul dintre cele atribuite acestui profet.

Observăm în plus că această doctrină secretă cuprinde două secțiuni cărora nu li se acordă aceeași importanță. În timp ce una dintre ele poate fi predată mai multor persoane, cealaltă nu poate fi niciodată etalată tuturor, ci doar unei singure persoane, care este obligată să se supună condițiilor severe ce-i

¹ *Ezdra*, II, 8.

sunt impuse. Dacă i-am acorda încredere lui Maimonide care, deși străin de Cabala, nu putea totuși să-i nege existența, prima secțiune intitulată „Istoria Genezei sau a Creației” era dedicată științelor naturii, iar a doua era un tratat de teologie¹. Opinia exprimată mai sus a fost adoptată ulterior de toți cabaliștii.

În continuare, vom cita un pasaj semnificativ pentru cele expuse anterior:

Rabbi Iochanan îi spuse într-o zi lui rabbi Eliazer „Vino, te voi învăța istoria Carului Ceresc (Mercaba)”. Atunci, acesta din urmă răspunse: „Nu sunt încă îndeajuns de copt pentru aceasta”. Când îmbătrâni el, rabbi Iochanan muri și, la ceva vreme, rabinul Assi, aflându-se la el, îi spuse la rândul său: „Vino, te voi învăța istoria Carului Ceresc”. Eliazer răspunse: „Dacă m-aș fi crezut demn de aceasta, aș fi învățat deja de la învățătorul tău, rabbi Iochanan”².

Dialogul denotă faptul că, pentru a fi inițiat în această știință secretă și sacră a Mercabei, nu era suficient să te remarci prin inteligență sau printr-o poziție socială înaltă. Trebuia în plus să fi atins o vârstă înaintată și, de asemenea, chiar îndeplinind această condiție recunoscută și de cabaliștii moderni³, nu există siguranță în ceea ce privește înțelepciunea sau puterea morală pentru a accepta povara acestor taine atât de puternice, care nu erau deloc lipsite de pericol pentru credința adevărată sau pentru studiul legii religioase. Urmează un alt exemplu în acest sens, formulat în Talmud într-un limbaj alegoric:

După ce învățătorii noștri ne-au învățat, patru dintre noi au pătruns în grădina plăcerilor, și iată numele lor:

¹ *More Nevuchim*, prefață.

² *Talmud*, Haguiga, 12 a.

³ Aceștia interzic lecturarea *Zoharului* și a altor cărți cabalistice înainte de împlinirea vârstei de patruzeci de ani.

ben Azai, ben Zoma, Acher și rabbi Akiba. Ben Azai a privit în jur plin de curiozitate și și-a pierdut viața. Lui i se potrivește acest verset din Scriptură: „Este un fapt prețios în fața Domnului să-i moară unul dintre sfinți”. Ben Zoma privi și el, dar își pierdu rațiunea, iar soarta lui se explică cu ajutorul vorbelor înțeleptului: „Dacă ai găsit miere, mănâncă atât cât îți trebuie, n-o risipi de frică că vei fi prins că ai luat prea mult”.¹ Acher a prăpădit recoltele. Cât despre Akiba, el a plecat împăcat.²

Acest text nu trebuie înțeles literal. Presupunem deci că avem de-a face cu o concepere materială a frumuseților dintr-o altă viață, deoarece în Talmud nu există niciun exemplu în care, vorbindu-se de Paradis, să se folosească termeni mistici, așa cum se procedează în pasajul citat.³ Atunci, cum s-ar putea admite că, după ce învățăceii au contemplat minunățiile care îi așteaptă în Ceruri pe cei aleși, și-ar pierde credința sau rațiunea, așa cum li se întâmplă celor două personaje din legendă? Trebuie să admitem, așadar, că grădina plăcerilor în care intră cei patru inițiați nu reprezintă altceva decât această știință secretă, periculoasă pentru mințile slabe, din moment ce îi poate conduce pe oameni la nebunie sau la deliruri încă și mai groaznice decât necredința.

Gemara vizează chiar acest din urmă efect când, vorbind despre Acher, spune că „a prăpădit recoltele”. În Gemara se povestește că acest personaj faimos în povestirile talmudice fusese la început unul dintre cei mai înțelepți învățați din Israel, al cărui nume real era Eliazar ben Abuia, căruia i s-a substituit

¹ *Prov.*, XXV, 16.

² *Tratatul Haguiga*, 14 b.

³ Paradisul este întotdeauna numit „Grădina Edenului” sau „lumea spre care ne îndreptăm”, în timp ce aici este folosit cuvântul „Pardes”, pe care cabaliștii moderni l-au consacrat în cadrul științei lor.

cel de Acher pentru a marca schimbarea ce se petrecuse în el. La sfârșit, părăsind grădina alegorică în care-l conduseseră curiozitate fatală, el devine un necredincios declarat, se dedă la fapte rele, lipsește de la ritualuri, trădează credința, trăiește în mârșăvie, iar unii l-au acuzat chiar de uciderea unui copil. În ce anume a constat, așadar, prima lui greșală? În ce direcție l-au condus cercetările sale asupra celor mai importante taine ale religiei? Talmudul din Ierusalim afirmă că el recunoștea două principii supreme, iar Talmudul din Babilon, după care au fost relatate povestirile, ne dă de înțeles același lucru. Talmudul din Babilon ne mai spune că, văzând în cer puterea lui Metatron, a îngerului care, ierarhic, stă imediat după Dumnezeu², Acher a spus: „Poate că dacă acestuia îi este îngăduit, ar trebui să recunoaștem două puteri.”³

Observăm că îngerul, sau mai degrabă ipostazierea denumită Metatron, are o poziție foarte importantă în sistemul cabalistic. El este cel care, în sensul propriu al cuvintelor, deține conducerea lumii vizibile; el domnește asupra tuturor sferelor suspendate în spațiu, asupra tuturor planetelor și corpurilor celeste, ca și asupra îngerilor inferiori lui ca putere, căci dedesubtul lui nu există nimic altceva în afara formelor inteligibile ale esenței divine și a spiritelor într-atât de pure, încât nu pot exercita nicio acțiune asupra lucrurilor materiale.

¹ Numele „Acher” înseamnă literal „un altul”, „un alt om”.

² Conform cabaliștilor, îngerul care poartă acest nume domnește asupra lumii „Yetzirah” sau, altfel spus, lumea sferelor care se plasează imediat sub lumea spiritelor pure, lumea „Beriah” ce se mai numește și Tronul Gloriei sau, simplu, Tronul.

³ *Ibidem*, 15 e.

Tot de aici mai putem afla că numele său, explicat prin numere, este sinonim cu „atotputernic”.¹

Fără îndoială, Cabala, așa cum se va demonstra, este mult mai îndepărtată de dualism decât de ceea ce noi numim astăzi, într-un domeniu colateral, doctrina identității absolute. Dar, modalitatea alegorică prin care Cabala separă esența inteligibilă a lui Dumnezeu de puterea ce conduce lumea pare a fi adecvată în explicarea erorii asupra căreia ne-a atras atenția Gemara.

Un ultim citat din aceeași sursă, însoțit de reflecțiile lui Maimonide, sperăm că va demonstra acest punct esențial al problemei discutate – anume că unii thanaim, ca și cei mai vechi teologi ai iudaismului, predau sub forma unui învățământ oral, un fel de filosofie, de metafizică religioasă.

În Talmud se spune că erau cunoscute cândva trei nume pentru a exprima ideea de Dumnezeu, și anume binecunoscuta Tetragramă (sau numele format din patru litere), apoi alte două nume ce nu se regăsesc în Biblie, dintre care unul era alcătuit din douăsprezece litere, iar celălalt din patruzeci și două. Primul nume, a cărui cunoaștere era interzisă mulțimii, circula destul de liber în interiorul școlii, căci potrivit textului, „Înțelepții îl predau o dată pe săptămână fiilor și discipolilor”².

Numele compus din douăsprezece litere era încă și mai răspândit:

Se preda tuturor. Dar când numărul necredincioșilor s-a înmulțit, (numele acesta) nu a mai fost încredințat decât celor mai discreți dintre preoți, iar aceștia îl pronunțau

¹ Numele „Metatron” exprimă același lucru ca și cuvântul „sachadai”, tradus prin „atotputernic”, numărul 314.

² *Thalm. Babyl.*, Berachoth și Maimonide, *More Nevuchim*, partea I, cap. LXII.

Respect pentru vocea scăzută a fraților lor în timpul binecuvântării poporului.¹

Numele format din patruzeci și două de litere era conceput ca fiind cel mai sacru dintre mistere²:

Nu se putea preda decât unui om a cărui discreție era recunoscută, aflat la o vârstă matură, căruia nu îi erau proprii mânia și nerăbdarea, care era lipsit de trufie și blând cu semenii săi.

Păstrătorul numelui sfânt se bucura de mari binefaceri. În Talmud se spune:

Deși a fost inițiat în acest secret și îl păstrează cu strășnicie în inima sa curată, el se poate încrede în dragostea lui Dumnezeu și în înțelegerea oamenilor; numele său inspiră respect, știința sa nu va cădea în uitare, iar el este moștenitorul a două lumi, cea în care trăim acum și lumea de dincolo.³

În legătură cu numele divin, Maimonide face niște observații pline de miez. După părerea lui, nu există în nicio limbă un cuvânt compus din patruzeci și două de litere; și e cu atât mai greu de realizat în limba ebraică, unde vocalele nu sunt incluse în alfabet. De aici conchide că cele patruzeci și două de litere se împărțeau în mai multe cuvinte, fiecare exprimând un atribut esențial al Ființei și că, reunite, acestea formau adevăratul nume al esenței divine.⁴

De vreme ce se obișnuiește să se afirme – continuă același autor – că numele care ar deveni obiectul unui

¹ *Thalm. Babyl.*, Berachoth.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ Maimonide, *More Nevuchim*.

învățământ rezervat exclusiv celor mai înțelepți, se dorește inculcarea ideii că numelui esenței divine i se alătură iluminări necesare sau anumite dezvoltări în ceea ce privește natura lui Dumnezeu și a lucrurilor în general.

Această intenție nu este mai puțin evidentă în privința numelui format din patru litere. Căci, cum s-ar putea presupune că un cuvânt atât de frecvent folosit în Biblie – despre care Biblia însăși ne oferă sublima definiție „Ego sum qui sum” – ar fi putut fi ținut secret, din moment ce înțelepții țineau discursuri săptămânale în fața câtorva discipoli aleși? Ceea ce Talmudul numește cunoașterea numelor lui Dumnezeu nu este altceva decât o secțiune extinsă dintr-o știință a lui Dumnezeu sau o metafizică, și de aceea este supusă probei uitării, spune Maimonide la sfârșitul tratatului său. Căci uitarea nu este posibilă în cazul ideilor care își au sediul în „inteligența activă”, adică în rațiune.¹

Ar fi dificil să negăm valoarea acestor cugetări, după care știința înaltă, autoritatea general cunoscută a talmudistului² nu interzice libertatea de reflecție a gânditorului. Vom adăuga la acestea o singură observație; dacă numărăm toate literele din care sunt alcătuite numele ebraice, numele sacre ale celor zece sefirot din Cabala și adăugăm numelui de la sfârșit particula finală, așa cum se obișnuiește în toate enumerările și în toate limbile, se obține exact numărul patruzeci și doi. Prin urmare, este permis să gândim că numele de trei ori sfânt este cel ce se încredințează doar cu precauții chiar și elitei înțelepților? Vom găsi aici deplina justificare a tuturor remarcilor lui Maimonide. Pentru început, cele patruzeci și două de litere alcătuiesc nu un

¹ *Ibid.* op. cit.

² Maimonide este cunoscut și ca autor al unei lucrări talmudice, *Brațul protegător*, care este și astăzi manual obligatoriu pentru rabini.

nume, cum se înțelege de către inițiați, ci mai multe cuvinte. În plus, fiecare din aceste cuvinte exprimă, cel puțin în opinia cabaliștilor, un atribut esențial al naturii divine sau una dintre formele necesare ale Ființei – ceea ce pentru ei reprezintă același lucru. În sfârșit, toate reprezintă, conform științei cabalistice, conform *Zoharului* și tuturor comentatorilor săi, definiția cea mai exactă a principiului suprem al tuturor lucrurilor.

Dat fiind că această modalitate de concepere a lui Dumnezeu este separată printr-un abis de credințele obișnuite, sunt de înțeles toate precauțiile luate pentru a o păstra în interiorul cercului de inițiați. În epoca în care a fost redactată Mischna, exista deci o învățătură secretă despre creație și despre natura divină, iar numele său provoca un fel de frică superstițioasă. Dar de când exista ea? Iar dacă nu putem determina cu precizie perioada nașterii sale, am putea să aflăm, totuși, care este timpul în care se ascunde originea sa? La această întrebare vom încerca să răspundem în continuare.

Conform celor mai demni de încredere istorici, Mischna a fost terminată cel târziu în anul 3949 de la creație sau 189 de la nașterea lui Hristos.¹ Trebuie amintit că Iuda cel Sfânt nu a făcut altceva decât să adune laolaltă preceptele și tradițiile primite de la thanaimi, predecesorii săi. În consecință, primele citate, cele care protejează dezvăluirea secretelor creației și ale Mercabei, sunt mai vechi decât cartea care le cuprinde. Nu cunoaștem cu certitudine autorul acestor cuvinte, dar însuși acest fapt este o dovadă în plus a vechimii lor. Dacă ele ar fi exprimat doar opinia unui singur autor, nu ar fi avut autoritatea necesară pentru a face legea și, așa cum se procedează întotdeauna în circumstanțe similare, va fi numit cel capabil să le întocmească. Pe de altă

¹ *Vezi Schalsceleth sau Lanțul tradiției* de R. Guédalia, fol. 23, verso și David Ganz, *Tzemach David*, fol. 23, recto.

parte, este necesar ca doctrina însăși să fie anterioară legii care îi interzice divulgarea. Trebuia ca ea să fi fost cunoscută, să fi avut deja o anumită autoritate, înainte de a se fi înțeles pericolul răspândirii sale nu în rândurile mulțimii, ci printre savanții și învățătorii din Israel.

Putem așadar, fără să ne hazardăm, să stabilim originea cel puțin în jurul sfârșitului secolului I al erei creștine. Acesta este exact timpul în care au trăit Akiba și Simon ben Iochai, cărora cabaliștii le atribuie scrierea celor mai importante cărți cabalistice. În aceeași generație este inclus și rabbi Iosua din Sephoris, autor al *Idra Rabba*¹ și fervent discipol al lui Simon ben Iochai. Lui îi aparține cu siguranță tratatul talmudic din care am ales cea mai mare parte a citatelor și căruia i se atribuie cunoașterea sfintei Mercaba.

Printre autoritățile care aduc mărturie despre vechimea, dacă nu a cărților, cel puțin a ideilor cabalistice, includem fără ezitare traducerea chaldeeană a operei *Cele cinci Cărți ale lui Moise* ce i-au fost atribuite lui Onkelos. Această faimoasă traducere a inspirat încă de la început respect, trecând drept o revelație divină. În Talmudul din Babilon se spune că Moise a primit revelația divină pe muntele Sinai odată cu legea scrisă și cu cea orală și că aceasta va ajunge prin tradiție până la thanaimi, iar lui Onkelos îi revine exclusiv meritul de a o fi așternut în scris. Un mare număr de teologi moderni au crezut că aici se află bazele creștinismului. Ei au pretins că numele celei de-a doua persoane divine este recognoscibil în cuvântul Memra, care desemnează de fapt cuvântul sau gândirea și că autorul le-a substituit peste tot cu numele de Iehova.² Este evident că în această carte domină un caracter total opus celui găsit în

¹ Unul dintre cele mai vechi și mai renumite fragmente ale *Zoharului*.

² *Tratatul Kiduschin*, fol. 49, recto.